

„a regényben” technikával bonyolítja kisregénye cselekményét, s ráadásul ez a „belső regény” közvetlen kulcsa az egész alkotásnak. Mindez nem lenne baj; ha nem válna a regény szinte rejtvényé, amelyet az olvasó a történések vézeig inkább csak sejt, de nem ért. A végső pillanatokra tartogatott magyarázat és a kissé elcsúszott befejezés rontja a *Füstkuttyák* művészi értékét.

A *Lányok napfényben* s a *Harlekin és szerelme* után a *Füstkuttyák*, mint re-

gény, nem éri el Bertha legjobb noveláinak színvonalát, még nem mutat tehát túl az egyébként biztos pályakezdet nehézségein.

Az irodalmi hatások, a különböző „divatok” csábításai alól még csak részben szabadult fel kitűnő elbeszélőnk, pontos kérdésfelvetései és tiszta szándékkal megfogalmazott választai azonban figyelmet érdemelnek. (*Szépirodalmi Könyvkiadó*, 1965.)

KISS AURÉL

KÖNYVESPOLC

NAGY CZIROK LÁSZLÓ: BETYÁRÉLET A KISKUNSAĞON

Az idős mester rövid idő alatt már harmadik könyvét bocsátja közre egész életének kutatási anyagából. Nagy Czirok László Kiskunhalason élte le életét, nagypapja Gózon István volt pandúr, csárdatulajdonos és népköltő közelségében ifjúsága óta gyűjti tudatosan a Kiskunságra vonatkozó tárgyi és szóbeli anyagot. Ortutay Gyula írta az előző Nagy Czirok-könyv előszavában: „Amíg Kiss Lajos élete javát szeretett városától, Hódmezővásárhelytől, távol töltötte, addig Nagy Czirok László szinte elválaszthatatlan szűkebb pátriájától. Amíg Kiss Lajos nagy műveiben ott munkál a hazavágyás szenvedélye, az elhagyott szülőföld igéző s mindegyre megidézett varázsa, addig Nagy Czirok László munkáiból az otthonosság, a szülőfölddel, a kiskunneppel való teljes azonosulás ereje árad.

Nagy Czirok László, akinek szorgalmas és tudós gyűjtőmunkájáról a Néprajzi Múzeumban is hatalmas anyag tanúskodik, új könyvében olyan adatközlőit szólatatja meg a kiskunsági betyárvilág emlékeiről, akik közvetlenül tanúskodhattak Bogár Imre, Csapó Gazsi, Ólvedi Szabó Pista és más híres, jeles, címeres betyárok viselt dolgairól.

A Kiskunságnak és Halas város környéke népének, e nép életmódjának és gondolkodásának sajátos történelmi jellemzője, hogy 1745-ben Mária Teréziától a jász és kiskunok kiváltságlevelét kaptak, így e vidéken nem alakult ki nagybirtok, a kutató tehát a feudalizmus sajátos fejlődésének lehet megfigyelője. A Halas—Kecskémét—Szeged háromszögében és környékén élő nép jórészt rideg állattartással foglalkozott a múlt század utolsó évtizedéig. A már a török hódoltság után kialakult tanyarendszer csak még jobban elősegítette az e tájon élő kunsági ember izoláltságát, a pusztázó emberek sajátos életmódjának kialakulását. S ilyen körülmények között adhatott otthon a vidék a betyárrá vált

szökött katonának, lehetőséget a „betyárkodók”, a marhapasszus-hamisító „zöldmezőjegyzők” tevékenységének.

Nagy Czirok nem kis érdeme, hogy a még élő szem- és fültanúk, egykori pandúrok elbeszélései alapján jegyezte le a betyárvilágra vonatkozó történeteket, eseményeket. De amellett, hogy néprajzi hitelességű feljegyzéseket kapunk a kiskunsági táj embereiről, pusztázó pásztoraikról, a szerző korábbi könyveihez hasonlóan itt is találunk kötete végén egy gondosan összeállított szótárt. Ebben egyrészt magyarázatot kapunk a könyvben szereplő kifejezésekre, másrészt megkapjuk a pusztai tolvajnyelvnek gyűjteményét is. A történetek elmondásában Nagy Czirok az anekdota sajátos eszközeivel él, az elbeszélők szavaiból, zárbeszédeiből, így a Duna—Tisza közti ö-zés tévedhetetlen kézikönyve is kikeredik; nyersanyagul szolgálhat nyelvésznek és íróknak egyaránt. (*Magvető Könyvkiadó*, 1965.)

BÁNYAI MIKLÓS

BÉKÉSI GYULA: HAZATALÁLNI

Békési Gyula kötetében egy negyvenéves költő verseit kaptuk kézbe, először. Könyve többek között két fontos problémát vet fel: honnan eredeztethető nagy biztonságú formakezelése; ez a magas formakultúra miért nem jár együtt eszmei-tartalmi emelkedettséggel, progresszivitással.

A versek tanúsága szerint költőjük mintha elszakadt volna a környező világtól, társadalmi problémát szinte egyáltalán nem találunk, egyéni gondok, gondolatok vetődnek csupán. Magyarázatot a *Hazatalálni* c. ciklusban jelentkező Békési Gyulánál kereshetünk. Negyven felé — súlyos betegséggel a háta mögött — egy kicsit melankolikus belétörődés jellemzi a költőt. De a felszín alatt valami állandóan dolgozik, forr, nincs egy percnyi kibékülés sem — ennek megfelelője a sok nyugodt hanó, lassú ütemű versben az ezekkel ellenke-

zó ellentétek sokasága és az élénk. Vá-
kran meglepő jelzők, szókapcsolatok hasz-
nálata: „csukott ajtó, egy percre nyitva
vagy”, „az alvó orgona zöld ághegyén
tettenért újulás van”, „elillanatsz a
kéklángú szelekkel”, „Csillámló sivar-
ság gyöngve”.

Ennek a belső ellentétnek az alapja
megfejthető Békési Gyula jelenkori hely-
zetéből: kétkezi munkásköltő; paraszt-
szülők gyermeke — munkás; harminc
évet vidéken töltött — jelenleg fővá-
rosi; küzdelmes, szenvedésekkel, nyo-
morral teli élet — állandó harc a harmó-
niáért.

Ahol ezeket az ellentéteket hordozó én-
jét tudta visszaadni, akár a múltra em-
lékezve, akár a jelenről írva, azok a ver-
sei sikerültek a legjobban: *Dorombolás*,
A haldokló, A hazai temetőben, 1944,
Némaság, Hidegülők, Forró katlan, Túl,
túl az ibolyán.

Művészi eszközhasználata szorosabban
kapcsolja a Nyugatosokhoz, mint József
Attilához, ahogyan ezt már Fodor And-
rás is kifejtette a Kortárs januári szá-
mában. Meglepően szingazdag verseket
ír, Békési Gyulában egy új impresszio-
nista költőt ismerhettünk meg. Lila,
kék, zöld színek, meglepő jelzők, ezek-
nek hangulata — tárgyak, melyek min-
dig valamilyen hangulatot árasztanak
magukból — igék, melyek nem csupán
cselekvést jelentenek, hanem valami-
lyen érzést is hordoznak magukkal:
„Úgy szeretem a koránfelkeléseket”, „Csü-
nya vashorgony-színű lett / az ablakon a
tört üveg, / kivirágozott a dér.” „Míg va-
cogott a félelem, / hosszán elnyúló hold-
selyem / kereste az eget...”

Ez, az eszközöknek, formáknak fölé-
nyes-könnyed kezelése idézte elő, hogy
gyakran több „a forma”, mint „a tartal-
om”. Különösen szembetűnő ez a Tra-
verzek alatt c. ciklus verseinél, ezeken
már érződik, hogy rutinversek, a képek
túlhalmozottak, a jelzők veszítenek ere-
jükből. A kötet elolvasása után az a be-
nyomásunk, hogy a költőt nem hevítik
társadalmi célok.

Békési Gyula tehetsége viszont re-
ményt ad arra, hogy következő köteté-
ben túpillant önmaga problémáin, s a
magas formakultúrához már társadalmi
kérdéseket is feszegető valóságlátás já-
rul. (*Magvető Könyvkiadó 1965.*)

KOMLÓSSY ÁKOS

SIMONFFY ANDRÁS:
LÁZADÁS REGGELIG

Tehetséges prózáirót üdvözölhetünk a
szegedi születésű Simonffy Andrásban.
Elsőkönyves íróról lévén szó, elbeszélé-
seinek művészi vértettségére meglepően
alapos, hangja már-már beérkezett le-

tisztult, mentes minden erőszakolt körül-
ményességtől, mondvacsinált morális
beleérzéstől. „Előre megfontolt szándék-
kal” ír, s mintha ő is érezné, ez az
írói attitűd csak úgy érhet céljához,
ha az anyagformálás, a művészi megva-
lósulás minden pillanatában a lényegre
koncentrál, s ellent tud állni az egyé-
ként hálás mellékvágányok, kitérők csá-
bításainak.

Tartalom és forma rokonszenves egyé-
ötöző-kísérletével van tehát dolgunk. A
nemzedék, amelynek nevében az író
szól, ellentmondásokkal terhes múltat
kapott örökségül. S ez az örökség nem
csupán a háború előtti múltban gyöke-
rezik; eleven kételyeit az ötvenes évek
Magyarországa is erősítette. Ez a nem-
zedék — nem minden egyoldalúság nél-
kül! — szinte le akar számolni a múlt-
tal, holott elszámolnia kellene vele. Mert
milyenek is az író által meglátott és le-
írt „lázadó fiatalok”? Öszinték és rokon-
szenvesek. Ártatlanok — az élet viharait
és felemelő nagy küzdelmeit igazán még
nem észlelték, csalódások még nem tet-
ték cinikussá, energváltta őket. Megkapó-
an tisztá, már-már naiv, morált árasztá-
nak ezek a sorok: a *Behívó* Dré-je még
őszinte könnyeket ejt, amikor megkapja
behívóját, s el kell válnia Ágitól. Prű-
csök egy üzemi vetélkedő kapcsán hir-
telen úgy érzi: nem tud semmit, a világ
ezernyi szépsége közül alig ismer vala-
mit, csak tvisztelni tud meg bőroket
szabni; szerelmét is üresnek tartja, el-
küldi, aztán „kétségbeesetten utanaszól”.
De ugyanilyen lázadás hatja át a *Csu-
pasz* *Idegen* és a *Szerezz barátokat* fia-
taljait is. A címadó novella, a *Lázadás*
reggelig fejezi ki talán legtömörebben
a kötet mondanivalóját: a fiatal asztalos-
segéd majdnem életével fizet a saját
igazságáért, jogaiért, amiből idősebb tár-
sai ki akarják forgatni. Az őszinteség és
ártatlan morál mellett Simonffy itt ér-
zékeltetni tudja azt is: az igazságkeresés
nagy erőt ad, és fiataljai erősek, elszán-
tak ehhez a küzdéshez. Itt már többről
van szó, mint egy kamaszos „csak azért
is” dacról — itt a lázadás egy egész
életre elhatároló tartalmat kap.

Simonffy egész lázadásában az őszin-
tesége, a hite a legmegkapóbb. Szív-
ből lázad — s bizonyára ebből ered, hogy
a nemzedéki probléma, felnőttek és fia-
talok örök problémája nála is, mint any-
nyi más fiatal írónknál a nagy hévtől,
indulattól sematikussá válik, az igazi
ütközőket homályban hagyva leegysze-
rűsödik néhány felszínes ellenpólusra.
Ez a nemzedéki kérdés — mennyi példa
rá az irodalomban! — sokkal összetet-
tebb, árnyaltabb annál, mintsem hogy
mindenért a felnőttek a felelősek. Min-
denért a múlt örökségét hibáztatni va-